

Osmanlı İmparatorluğu'nun 1565 Malta Kuşatması ve 16. Yüzyıl'da Kanuni Sultan Süleyman'ın Akdeniz Stratejisi

Yrd. Doç. Dr. Levent KIRVAL¹

¹ İstanbul Teknik Üniversitesi. Denizcilik Fakültesi

ÖNEMLİ NOKTALAR

- Kanuni Sultan Süleyman'ın en büyük rüyası, Akdeniz'in tamamını ele geçirecek İmparatorluğun sınırlarını Avrupa'nın ortasına kadar iletirmek ve bu şekilde Avrupa'yı güneyden kuşatmaktır.
- Rodos'tan sonra Malta'nın da St. Şövalyelerinden alınması ise Akdeniz'in ortasında Osmanlı İmparatorluğu için son önemli tehditlerden birini oluşturan önemli bir düşman gücü ortadan kaldıracaktı.
- Ancak, tüm uğraşlara rağmen Papalık ve tüm Avrupa krallıkları desteğindeki Malta alınmamıştır ve bu da Avrupalılara Osmanlı İmparatorluğu'nun ve özellikle onun deniz gücünün yenilmez olmadığını göstermiş ve sonraki yıllarda Osmanlılar'a karşı daha güçlü bir bütünleşmenin de fitilini ateşlemiştir.

MAKALE BİLGİSİ

Makalenin Tarihiçesi

Alındı: 23 Eylül 2013

Düzeltilerek alındı: 10 Ekim 2013

Kabul edildi: 15 Ekim 2013

Anahtar Kelimeler

Osmanlı İmparatorluğu, Malta kuşatması, Kanuni Sultan Süleyman'ın Akdeniz politikası, Denizcilik tarihi açısından Turgut Reis'in önemi, 16. Yüzyıl Akdeniz deniz stratejisi.

ÖZET

Bu makalede 1565 yılında Osmanlı İmparatorluğu hükümdarı Kanuni Sultan Süleyman'ın, Akdeniz'den önemli bir güç konumunda olan ve Papalığa bağlı St. John Şövalyelerini tamamen ortadan kaldırmak için büyük bir donanmayı Malta'ya göndererek gerçekleştirdiği, Malta Kuşatması analiz edilmektedir. Bu bağlamda Osmanlı İmparatorluğu'nun 16. yüzyıl Akdeniz stratejisine ve dönemin uluslararası ilişkiler ortamına da değinilmektedir.

© 2013 GEMİMO. Her hakkı saklıdır.

ARTICLE INFO

Article History

Received: 23 September 2013

Received in revised form: 10 October 2013

Accepted: 15 October 2013

Keywords

Ottoman Empire, Siege of Malta, Suleiman the Magnificent's Mediterranean strategies, The importance of Turgut Reis in maritime history, Mediterranean naval strategy in the 16th century.

ABSTRACT

In this article, the Siege of Malta by the Ottoman Naval forces in 1565 is analysed. The Sultan Suleiman the Magnificent orders his Navy to sail to Malta and end the sovereignty of the Knights Hospitaller (Knights of Malta) on the island who were under the direct command of the Pope in Vatican. In this context, the Ottoman Empire's political strategies in the Mediterranean during 16th century and the international relations of the period is also studied.

© 2013 GEMİMO. All rights reserved.

İrtibat:

Yrd. Doç. Dr. Levent KIRVAL

lkirval@itu.edu.tr

Giriş:

Kanuni Sultan Süleyman'ın en büyük rüyası, Akdeniz'in tamamını ele geçirecek İmparatorluğun sınırlarını Avrupa'nın ortasına kadar ilerletmek ve bu şekilde Avrupa'yı güneyden kuşatmaktır. Bu bağlamda Akdeniz'deki tek askeri süper güç haline gelmek için hükümdarlığı boyunca var gücüyle çalıştı. Rodos'tan sonra Malta'nın da St. Şövalyelerinden alınması ise, Akdeniz'in ortasında Osmanlı İmparatorluğu için son önemli tehditlerden birini oluşturan, önemli bir düşman gücü ortadan kaldıracaktı. Malta'nın alınması ile Osmanlı İmparatorluğu için Akdeniz'de Batı'ya ilerlemek ve Avrupa'nın güneyden kuşatılması daha da kolay hale gelecekti.

Malta ve St. John Şövalyeleri:

St. John Şövalyeleri 1100 yılında kurulmuş olup, uzun yıllar Haçlı ordularını korumuş ve kutsal topraklara giden Haçlı güçlerine sürekli yardımcı olmuşlardır. Müslümanlar 1187'de

Kudüs'ü fethettiğinde ise St. John Şövalyeleri Akdeniz'e açılıp kendilerine yeni üsler aramak zorunda kalmışlardır. Bu çerçevede, önce Kıbrıs'a yerleşmişler, daha sonra Rodos'a geçmişler; Rodos'un Osmanlılar'ca fethinden sonra da önce Sicilya'ya çekilen Şövalyeler, Malta adasının İspanyol kralınca kendilerine verilmesi ile son olarak Malta'ya çok güçlü bir şekilde yerleşmişlerdir.

Çoğunlukla Avrupa'nın nitelikli ailelerinden gelen ve Hz. İsa adına ölmeye hazır olan Şövalyeler, esas itibariyle Katolik dünyanın (özellikle de Vatikan'ın) Doğu Akdeniz'de Osmanlılar'a karşı en önemli uç beyliğini oluşturmuşlardır. St. John Şövalyelerinin o yıllarda sürekli olarak Osmanlı ticaret gemilerine saldırması nedeniyle Malta adasının alınması Osmanlı'nın Akdeniz ticaret güvenliği açısından kilit önem arz etmeye başlamıştır. Coğrafi bakımdan kuşatılması çok zor olan Malta adasının (ve özellikle de denizle çevrili bir askeri merkez ve askeri üs

Şekil 1 16. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu ve Malta

konumundaki St. Elmo kalesinin ve onu koruyan çevre kalelerin) alınması için, özellikle Donanma Komutanı Piyale Paşa ve komutasındaki Turgut Reis'in dehası ile yeni saldırı ve kuşatma teknikleri denenmiş ve Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul kuşatmasına benzer şekilde küçük gemiler karadan dahi yürütülmüştür.

Ancak, tüm uğraşlara rağmen Papalık ve tüm Avrupa krallıkları desteğindeki Malta alınamamıştır. Bu da Avrupalılara Osmanlılar İmparatorluğu'nun ve özellikle onun deniz gücünün yenilmez olmadığını göstermiş ve sonraki yıllarda Osmanlılar'a karşı daha güçlü bir bütünleşmenin de fitilini ateşlemiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun 100 yıl süren yenilmezliğini sona erdiren ve Avrupalılar için kilit bir iftihar vesilesi haline gelen ve tüm uğraşlara rağmen başarısızlıkla sonuçlanan Malta Kuşatması'nın analizi, dönemin uluslararası ilişkilerinin ve ülke stratejilerinin (özellikle de Osmanlı İmparatorluğu'nun 16. yüzyıl Akdeniz stratejisine) anlaşılması bağlamında da oldukça önemlidir.

Malta Kuşatması

1565 yılında Osmanlı İmparatorluğu hükümdarı Kanuni Sultan Süleyman, kendisine 40 yıla yakın süredir sorunlar çıkartan St. John Şövalyeleri'ni tamamen ortadan kaldırmak ve Akdeniz'in merkezindeki bu stratejik adaya hâkim olmak amacıyla, büyük bir donanmayı Malta'ya gönderecektir. Kayalık ve ele geçmesi zor bir ada olan Malta'ya yerleşmiş ve çeşitli Avrupa krallıklarından destek almış durumdaki St. John Şövalyeleri, uzun yıllardır Kuzey Afrika sahilleri açığında ve Doğu Akdeniz'de seyreden gemilere ve özellikle Osmanlı ge-

milerine saldırarak yağma yapmaktaydılar. Osmanlılar'ın ticari aktiviteleri için önemli bir tehlike oluşturan bu türden korsanlık ve yağma faaliyetleri Kanuni Sultan Süleyman'ı oldukça öfkelenlendirmiş ve tedbir almaya zorlamıştır. Bu çerçevede, Osmanlı Donanması 1 Mayıs 1965'te Malta kıyılarına adayı ele geçirme amacıyla ada önüne gelmiştir. Ancak, Malta kuşatması sırasında St. John Şövalyeleri yaklaşık 10.000 kişi, Osmanlı kuvvetlerinin ise 40.000 civarında olmasına ve Osmanlı kumandanlarının adanın en geç bir hafta içinde ele geçeceğinden neredeyse emin olmasına rağmen, Malta alınamayacaktır. (1)

1560 yılında Piyale Paşa komutasındaki Osmanlı donanması büyük bir Hristiyan filosunu Tunus açıklarındaki Cerbe'de yenip Hristiyan gemilerinin yarısını bozguna uğratmıştı. Eğer Osmanlı Donanması Malta'ya o tarihte bu noktadan hemen saldırsaydı, büyük ihtimalle hiçbir Avrupa Krallığı'nın denizden Malta'ya takviye birlik gönderme şansı olamayacaktı. Ancak, bu kuşatmanın o tarihte yapılmaması ve gecikmesi Malta Şövalyelerinin sonraki yıllarda daha da telaşlanan Avrupadan büyük ölçüde takviye alabilmesini ve savunma olanaklarını güçlendirmesini mümkün kılar. Özellikle Vatikan ile çok yakın ilişkileri olan St. John şövalyelerinin lideri Jean Parisot de Valette, Osmanlı İmparatorluğu'nu o yıllarda Hristiyan dünyası için en büyük tehdit olarak algılayan Katolik dünyasından çok önemli destekler sağlamayı başarır. Bu çerçevede, olası desteğe de bağlı olarak, Batı'ya doğru ilerleyen Osmanlıların durdurulması için gerekirse tüm St. John şövalyelerini feda edebileceği hususunda da Avrupa krallıklarına söz verir.

Kanuni Sultan Süleyman, Malta'ya saldırısından 43 sene önce, 200 yılı aşkın süredir St. John Şövalyelerinin hâkimiyeti altında olan Rodos'u fethedecektir. Burada savaşçı şövalyeleri doğrudan ölüme göndermek yerine, adadan onurlu bir şekilde ayrılabilmeleri adına onlara güvenli bir geçiş imkânı sağlar. St. John şövalyeleri Rodos'tan, Sultan'ın 100.000 askerinin önünde gümbür gümbür çalan da-

Şekil 2 Malta

vullar ve dalgalanan bayraklar eşliğinde denize açılarak uzaklaşmışlardır.

Ancak Rodos'tan ayrılan St. John şövalyeleri yeni yerleştikleri Malta'da sonraki yıllarda hızlı bir şekilde gemiler inşa ettirip, Osmanlı filolarına Akdeniz'de yoğun bir şekilde saldırı-maya başlarlar. St. John şövalyelerinin lideri Jean Parisot de Valette kendisinin şövalyelerin başında olduğu sürece İstanbul'dan Trablusgarpa giden her Osmanlı gemisi tehlike altında olacaktır" şeklinde Sultan'ı tehdit eder. 70'li yaşlarına merdiven dayamış olan Kanuni Sultan Süleyman, bu küstahlık karşısında gençlik yıllarından beri St. John şövalyelerine göstermiş olduğu bağışlayıcı tavırdan oldukça pişmanlık duyar ve "Bu köpek soyu ben onları daha önce yenmiş olduğum halde göstermiş olduğum yüce gönüllülükten istifade ettiler. Şimdi yaptıkları tüm bu yağmalamalarının, ettikleri hakaretin ve tüm yaptıklarının bedelini en ağır şekilde ödeyecekler" diye gürleyen Sultan, 40.000 adamını Malta'ya göndererek, onlara adayı alana ve şövalyeleri yok eden kadar savaşmaları için emir verir.

Osmanlı İmparatorluğu'na kurumsallaşma ve muhteşem bir askeri kapasite kazandırmış olan Kanuni Sultan Süleyman, birçok başarılı savaş ve zaferle, Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırlarını Kuzey Afrika ve Güney Avrupa'ya kadar genişletmiş, Akdeniz'i bir Osmanlı gölü haline getirmiş ve ayrıca bilim, sanat ve kültürle ilgili ve adaletli olarak bilinen bir hükümdardır. Malta şövalyeleri ise, bu güç karşısında tek başına mücadele edemeyeceklerini bildiklerinden, paralı askerler ve çiftçilerden de oluşan yaklaşık 9000 asker ile Osmanlı donanmasına karşı güçlü bir savunma oluştururlar. Şövalyeler kendilerini adanın 3 büyük kalesi olan St. Elmo, St. Angelo ve St. Micheal kalelerine yerleştirmeden önce adanın tüm kuyularını hayvan leşleriyle zehirleyerek adanın tüm bitki örtüsüne de zarar verirler. (2)

Malta kuşatması daha başından Osmanlılar için sorunlu bir şekilde başlayacaktır. Donanma komutanı Piyale Paşa ve Başvezir

Lala Kara Mustafa Paşa arasında Malta'nın nasıl alınacağı konusunda büyük fikir ayrılığı oluşur. Piyale Paşa ve Amiral Turgut Reis adanın doğu kıyısı boyunca yelken açarak ana kale olan St Elmo kalesine denizden saldırı-mayı hedefler. Başvezir Lala Kara Mustafa Paşa ise adaya güneyde müsait bir bölgeden çıkıp karadan doğu tarafına ilerleyerek Mdina şehrine karadan saldırılmak ister. Başvezir Lala Kara Mustafa Paşa'nın düşüncesine göre eğer Mdina şehri fethedilirse ada can damarından vurulmuş olacaktır ve kuzeye merkez konumdaki St. Elmo kalesine doğru ilerlenebilecekti. Ona göre siyah çift katlı duvarlarla korunan St. Elmo kalesini önce denizden saldırılmak ve işgal etmeye çalışılmak üzere yanlı bir strateji idi. Tersine, güneyden ve karadan, öncelikle de Mdina şehri alınarak taarruz edilmeliydi. İki büyük komutan arasındaki anlaşmazlık sonunda mecburi bir uzlaşmayla sona erer ve Osmanlılar St. Elmo kalesine karadan ve güneyden saldırılmak üzere ilk askeri birliklerini mayıs ortasında Malta adasının güney kıyılarında çıkarırlar.

Malta adasındaki Birgu yakınlarında ki liman bölgesi esasen Malta'nın anahtarıydı. Burası St. John Şövalyelerinin çok iyi korunaklı üç kalesinin; St. Elmo, St. Angelo ve St. Michael'in bulunduğu doğal bir limandı. Osmanlılar tüm silahlarını ve her tür askeri imkânlarını seferber edip bu bölgeyi (özellikle de ana kale olan St. Elmo kalesini, ve onu koruyan St. Angelo ve St. Michael kalelerini) almak için ellerinden geleni yaptılar. Osmanlı İmparatorluğu'nun liman ağzına boydan boya çektiği bir zincir de liman alanı içine denizden gelen olası yardımları her şekilde engelleyecektir. Buna misilleme olarak ise Komutan Jean Parisot de Valette tüm Müslüman mahkûmları idam eder.

Sultan'ın donanmasının önemli askeri denizden olan Amiral Turgut Reis'in özellikle açık deniz savaş sanatında çok başarılıdır. Bu nedenle, "Turgut geldi!" haberi 1565 yılı Ocak ayı başlarında tüm Malta'ya hızla yayılır. Hanedanın bu önemli amiralinin kuşatmayı yönetmek için adaya gelmesi şövalye-

leri fazlasıyla korkutacaktır.

Ancak, St John Şövalyeleri hava durumu tahmini konusunda oldukça tecrübeliydiler ve şövalyelerin lideri Jean Parisot de la Vallette yakında fırtına döneminin başlayacağını ve ana saldırının zayıflayacağını öngörebildi. Osmanlılar adanın güneyinde bulunan az sayıdaki St. John Şövalyeleri'ni önce bozguna uğrattılar, ancak bu sırada St. John Şövalyeleri de St. Elmo kalesini savunmasını yeni ve daha ağır toplarla ve daha fazla şövalye takviyesiyle güçlendirdiler. Şövalyelerin esas planı Vatikan'ın söz vermiş olduğu yardım kuvvetleri gelene kadar kaleleri bir şekilde ayakta tutabilmektir. Bu çerçevede, diğer kayıplara ve tüm geri çekilmelere göz yumdular.

Muazzam bir güçle adaya saldıran Osmanlılar, üç gün içinde tüm güney Malta'yı fethetti ve 22 Mayıs 1565 tarihinde son ve ana hedef olan merkez konumundaki St Elmo kalesine karşı ilk silahlar doğrultuldu. Bu büyük ve kuvvetli silahlar daha önce sayısız sapaşğlam surları yerle bir etmişti. Osmanlı askerleri ayrıca kale etrafına siperler ve rampalar inşa ettiler. Şövalyelerin lideri Jean Parisot de la Vallette, savaşçı St John şövalyelerini önce ağırдан hareket ettirdi, ama 29 Mayıs şafak vakti, adada güçlü bir fırtınanın başladığı bir anda, şövalyelerin kılıçlarını kaldırarak St Elmo'nun kapısından dışarı fırlamalarına izin verdi ve şövalyeler, siper ve cephelerdeki askerleri kılıçtan geçirdiler. Osmanlılar bu ani ve pervasız saldırıyla paniklediler ve bu panik hali yayıldıkça Osmanlılar buldukları yerlerde geri çekilmeye başladılar. Ancak, Başvezir Lala Kara Mustafa Paşa takviye kuvvetlerinin kale önüne gelmesini sağlayarak tekrar dengeyi tekrar kurmayı başardı. St John Şövalyeleri bu büyük birleşik güce daha fazla dayanamayıp yenilince, Şövalyelerin lideri Jean Parisot de la Vallette askerlerine geri çekilme emri vermek zorunda kaldı. Bu ani saldırı şövalyelere biraz moral vermiş olsa da, şövalyeler eğer fırtınadan ve onun yarattığı karışıklıktan faydalanmasalar çok daha fazla kayıp vereceklerinin bilincindediydiler.

Başvezir Lala Kara Mustafa Paşa düşma-

nın korkusuzluğu ve direncinden ötürü çok öfkelenir ve "Yeniçeriler ileri!" diye kükrer. Askerler de tüm benlikleriyle St. Elmo'yu bozguna uğratmak için öne atıldılar. Karşı taraftan atılan güllerle Osmanlılara büyük zarar verecektir, ama yine de askeri düzenlerini hiç bozmayacaklardır. Bu arada, Piyale Paşa ve Turgut Reis'in dehası ile Tigne burnuna (bugün Turgut Reis burnu da denmektedir) yerleşen donanma da top atışıyla, güneyden St. Elmo kalesine doğru saldırıya geçen kara ordusuna, destek vermekteydi. Hatta Turgut Reis, bazı küçük kadırgaları Tigne burnunun güneyindeki iç denize taşıtarak (Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul fethindeki stratejisine benzer şekilde), St. Elmo kalesini arkadan ve denizden de kuşatmış oldu. Aylar süren St. Elmo kuşatması sırasında, karadan ve denizden karaya 80 kiloya kadar güllerle fırlatan Osmanlı toplarının hedef aldığı St. Angelo ve St. Michael kalelerindeki şövalyeler, savunmalarını güçlendirmek için büyük bir çaba içine gireceklerdir.

Turgut Reis adaya gelişinden ve kuşatmaya katılışından sonra düşmanı bozguna uğratmak için yeni birçok taktikler geliştirir ve komutanlarına bu amaç uğruna talimatlar verir. "St. Elmo'ya yapılan saldırının bu şekilde (güneyden, karadan) başlamış olması bir utançtır ancak şu anda saldırının durdurulması çok daha büyük utanç olacaktır" diyen Turgut Reis kendisine bağlı denizcilere saldırının şiddetini artırması emrini verir. Tarihin en büyük kara topları ve gemilerdeki devasa toplar her taraftan öne doğru sürülerek St. Elmo'ya doğru ateşlenmeye başlar.

Ancak, kısa süre sonra çok talihsiz bir olay sonucunda büyük denizcilik dehası olan Turgut Reis hayatını kaybedecektir. Şövalyelerin attığı bir top mermisi inanılmaz bir biçimde amiralin hemen yanına düşecek ve bir şarapnel parçası kafasına isabet edecektir. Bu yara onun çok kısa bir süre sonra ölümüne neden olur. Kimi tarihçiler, St. Angelo'da ki bazı topçuların, menzilden uzak olmasına rağmen, Turgut Reis'in giydiği renkli ipek giysileri görerek toplarını kızgınlıkla ateşlediklerini

ve şanslarının yaver gitmesi sonucunda, bir top mermisinin rüzgârın da etkisiyle Turgut Reis'in yakınına kadar ulaşabildiğini söylerler. Ancak bu olayla daha da hırslanan yeniçeriler St. Elmo'nun dış duvarlarına yerleşmiş olan şövalyeleri büyük deniz desteğini de kullanarak adeta ezip geçeceklerdi (bu arada St. Angelo kalesi de kısmen ele geçirilecekti). Silahların dumanları nemli Akdeniz rüzgârıyla yavaş yavaş dağıldığında, Osmanlı Hilali'ni üzerinde taşıyan sancığın, ana kale olan St. Elmo dış duvarlarında dalgalandığı artık görülmeye başlanacaktır. (3)

Bu saldırıyla cesaretlenen Osmanlı askerleri iç kaleye ve diğer kalelere saldırı hazırlıklarına başlayacaklardır. Merdivenleri kalelerin duvarlarına doğru dikerler ve öne atılırlar. Ancak, bir anda kızgın yağ ve katranla dolu koca kazanların kaleden Osmanlı askerlerinin üzerine devrilmesiyle Osmanlılar şaşkına döner. Ayrıca şövalyeler Osmanlılar'a karşı seramik bombalar ve yanan ipler gibi birçok yeni silah da kullanırlar (gerek St. Elmo iç kalesinden, gerek St. Angelo ve St. Michael kalelerinden).

Esasen, Şövalyelerin topları ve tüfekleri Osmanlılar'dan daha az gelişmişti, ama yeni buldukları silahlar oldukça yaratıcıydı. En yaratıcı silah ateş çemberiydi. Bu silah, ipe ilmek atıp çember haline getirip, sonra bu ipi

ateşe vererek hücum eden düşmanın üzerine fırlatma fikrine dayanıyordu. Ateş çemberi yapılan kalın urgan katran ve kükürte batırılarak ateşe veriliyor ve atılıyordu, seramik el bombalarıysa kükürt tozu ve reçine ile doldurularak hücum eden askerlerin üzerine atılıyordu. St. John Şövalyeleri'nin attıkları tek bir ateş çemberi bu şekilde en az iki üç askeri birden yakalayabilmekte, ateşe verilen askerler de yanan canlı meşalelere dönüşmekteydiler. Bire bir mücadelelerde ise St. John şövalyeleri gelişmiş zırhlarıyla kendilerini iyi şekilde koruyorlardı.

Yanıcı sıvıların oluşturduğu ateş çemberinden kaçmaya çalışan askerler kale çevresindeki alanın kaçış için çok dar olduğunu ve denizle kısıtlandığını dehşetle fark ettiler. Zira St. Elmo etrafında korunabilecekleri korunaklı hiçbir alan da yoktu. Şövalyelerin ve arkadan saldırı yapmakta olanların arasında sıkışmış olan yeniçeriler taşlar, oklar, bombalar ve alevler arasında kalmışlardı. Bu nedenle tek bir günde 2000 civarında kayıp verildi. Yapılan tüm çarpışmalar ve bütün kuşatma sonlandığında ise Osmanlılar 30.000, St. John Şövalyeleri ise 7000 kayıp vermiş olacaktı.

Ancak, kara ve denizden bitmek bilmeyen Osmanlı top ateşiyle en sonunda St. Elmo kalesinin iç kale dâhil duvarlarının çok büyük bir bölümü çöktü ve kalenin tamamı Os-

Şekil 3 Malta Adası-Valetta Şehri (Merkez St. Elmo Kalesi ve onu koruyan çevre Kaleler)

manlı kontrolüne geçmeye başladı. Fransız bir tarihçi daha sonra olanları “Savunucular kutsal bir ayın düzenleyip birbirlerine sarılmışlar, ölmek cesur adamların işidir diyerek birbirlerine cesaret vermişlerdi” şeklinde anlatır. Osmanlılar ölü diri tüm savunucuların cezalarını vermek üzere kale kalıntılarının aralarında dolaşmaya başladılar. Ancak diri kalmadığından yalnızca cesetlerle karşılaştılar. Bazı cesetler ise tahta bir haça bağlanarak halen direnilen St. Angelo ve St. Michael kalelerine doğru akıntıya bırakılmıştı ve bunlar orada bekleyen rahipler tarafından sudan çıkarılarak toprağa verildiler. St. Elmo düşükten sonra Osmanlılar tüm topraklarını St. Angelo ve St. Michael kalelerine yönelttiler, zira St. John Şövalyeleri halen burada mevcuttu ve kendilerine ateş ediyorlardı.

Ancak, St. John şövalyeleri süreç içinde tekrar toparlandı, diğer kalelerde tekrar savunma hatları kurdu ve hatta Osmanlıların güneyden gelen kara ordusuna ve özellikle de Başvezir Lala Kara Mustafa Paşa'nın ana karargâhına ani baskın bir saldırı düzenlediler. Büyük bir telaş içindeki Malta Şövalyeleri kaleleri, hendekleri ve barikatları tamamlanmaya çalıştılar ve tüm bu işler için Osmanlı esirlerini de kullandılar. Esirler ve askerler tutunabildikleri bölgeler çevresinde derin hendekleri kazdılar, elde kalan kalelerin tamiri için de denizdeki kayalardan binlercesini topladılar.

Şövalyelerin can havli ile yaptıkları hücumlarından birinde Osmanlı Sahra Hastaneleri'nden birine saldırması ve buradaki hasta ve yaralıların hepsini katletmesi üzerine, Osmanlılar bunun sebebi olarak, Sicilya'dan Malta Şövalyeleri'nce beklenen desteğin gelmiş olabileceğini düşünmeye başladılar. Bu durum Osmanlı saldırısını yavaşlattı ve Osmanlılar, ada dışından destek geldi ise nasıl devam edeceklerini planlamak üzere belirli ölçüde geri çekildiler. Bu kapsamda Eylül ayına kadar devam eden çarpışmalardan net bir sonuç elde edilememesi, hava koşullarının sürekli kötü olması ve Vatikan'dan beklenen askeri yardımın adanın kuzeyinden

en sonunda karaya çıkartıldığı (25000 kişilik bir İspanyol birliği) teyid edilmesi sonucunda, Başvezir Lala Kara Mustafa Paşa kuşatmayı kaldırmaya ve geri çekilmeye karar verdi. (3)

Genel Değerlendirmeler:

Malta kuşatmasının başarılı olamamasının en önemli sebebi Osmanlıların komuta bütünlüğüne sahip olmadan saldırmalarıdır. Kara birliklerini yöneten Başvezir Lala Kara Mustafa Paşa ile donanmayı yöneten Piyale Paşa (ve kudretli amirali Turgut Reis'in) arasında adanın nasıl ele geçirileceği hakkında görüş birliği olmaması saldırıları koordinasyonsuz ve zaman zaman da etkisiz kılmıştır.

Ayrıca, St. Elmo kalesinin etrafının sürekli denizden gelecek tehditlere açık olması, buna ek olarak adanın kuzeyine çıkartılan İspanyol birliği desteği Osmanlıları zor durumda bırakmıştır. Osmanlılar öncelikle St. Elmo ve çevresini ele geçirmeyi hedeflemek yerine, Malta adasının tamamında önce kontrolü sağlayıp fethetmiş olsalardı, dışarıdan gelecek yardımları da zaman zaman engelleyerek yavaş yavaş ana merkez olan St. Elmo'ya doğru saldırabilirlerdi. Ancak, bunun yerine, adanın tamamını kontrol etmeden doğrudan merkeze saldırmaları ve bu saldırılarda komuta kademesi arasındaki uyumsuzluk kuşatmanın başarısız olması sonucunu doğurdu. (4)

Ayrıca, ana merkezdeki kalelerin çok güçlü olması ve kaleleri savunmak için şövalyelerin her tür silahı kullanması sonucunda bitkin düşen yeniçerilerin, adanın kuzeyine çıkan ve Sicilya'dan gelen İspanyol yardım birlikleri haberini alınca daha da moralinin bozulması, Başvezir Lala Kara Mustafa Paşa'nın kuşatmanın kaldırılması kararında etkili oldu.

Osmanlı İmparatorluğu'nun Malta'daki kuşatmayı kaldırması Avrupa'da çok büyük yankı uyandırdı. Komutan Jean Parisot de Valette'nin Avrupa'daki saygınlığı bu zaferden sonra fazlasıyla yükseldi ve adaya yapılan maddi destek arttı. Komutan adına, St. Elmo kalesi etrafında zaman içinde gelişen şehre, bugün Malta'nın başkenti olan, Valetta adı

verilecektir.

Malta Şövalyelerinin 1565 yılındaki zaferi onların Malta'da kalıp adanın modern tarihini oluşturmalarını sağlayacaktır. Takip eden yüzyıllarda Avrupada şöretleri daha da artan şövalyeler özellikle Avrupa'dan yardımlarla ve Valetta şehrinin hızla gelişmesi ve ada merkezli ticaret artışı sayesinde Avrupa'nın en zengin toplumu haline geleceklerdir.

Osmanlı İmparatorluğu takip eden dönemde, Akdeniz'in ortasında yer alan bu adanın alınamamış olması nedeniyle, Akdeniz'deki faaliyetlerinde sürekli tetikte olmak durumunda kalacaktır. Malta adası takip eden yüzyıllarda Avrupalı güçler için önemli bir ikmal noktası olarak önemini koruyacak ve özellikle Osmanlı İmparatorluğu'na ve Ortadoğu'ya düzenlenen seferlerde önemli bir uğrak ve destek noktası olarak önemini arttıracaktır. Adanın alınamaması Osmanlıların yenilmez olmadığını Avrupalılara gösterecek ve takip eden yıllarda Osmanlı İmparatorluğu'na karşı Avrupadaki birleşmeyi (ve özellikle birleşik bir Avrupa donanması oluşturulmasını) hızlandıracaktır.

Malta kuşatması sonrasında Akdeniz'deki bir diğer önemli ada durumundaki Kıbrıs'a yönelecek Osmanlılar bu adayı 1570 tarihinde fethedeceklerdir. Ancak, Osmanlı donanmasının Kıbrıs dönüşünde, 1571 yılında, İnebahtı Deniz Savaşı ile Avrupa birleşik donanması tarafından büyük bir bozguna uğratılması, Osmanlı İmparatorluğu'nun Akdeniz'deki ilerlemesini büyük ölçüde yavaşlatacaktır. İnebahtı Deniz Savaşı sonrasında Avrupa krallıklarının Osmanlı İmparatorluğu'nun durdurulmasının mümkün olduğuna inançları daha da artacaktır.

St. John şövalyeleri Malta'da mutlak hâkimiyet kurmalarından 268 yıl sonra, 1798

yılında, Napolyon'un askerleri Malta'yı işgal ettiler. 1798 yılında Napolyon Mısır yolundayken 54000 adamıyla beraber Malta'da durakladı. Fransızlar Maltalılardan destek ve uzlaşma talebinde bulundu ama talepleri reddedildi. Napolyon da misilleme olarak adayı fethetti ve adadaki 268 yıllık hâkimiyetten sonra St. John şövalyeleri Avrupa'nın çeşitli şehirlerine dağılmak durumunda kaldı.

Takip eden yıllarda İngiltere kontrolüne giren ada, İngiltere açısından Doğu Akdeniz'deki faaliyetlerinde kilit bir üs olma münü uzun yıllar korudu. I. Dünya Savaşı'nda İstanbul'un İngiltere tarafından işgali ve takip eden süreçte Osmanlı İmparatorluğu'nun varlığının son bulması sonrasında, İstanbul'daki kilit Osmanlı bürokrasi mensuplarının ve siyaset adamlarının da o yıllarda halen İngiltere sömürgesi olan Malta'ya sürülmüş olması, adanın değişmeyen stratejik önemini gösteren önemli bir diğer örnek olarak ortaya çıkacaktır.

Kaynakça:

- (1) Crowley, Roger, Empires of the Sea: The Siege of Malta, the Battle of Lepanto, and the Contest for the Center of the World, London: Random House, 2009.
- (2) Öndeş, Osman, Turgut Reis: Malta Kuşatması ve Son Sefer, İstanbul: Aksoy Yayıncılık, 1998.
- (3) Belagrinen av Malta, Varldens Historia, Nr. 12., Malmo-Sweden, 2010.
- (4) De La Graviere, Malta Muharasası, Ankara: Genelkurmay Başkanlığı, 1936.
- (5) Hoppen, Allison, The Fortification of Malta by the Order of St. John, Edinburgh: Scottish Academic Press, distributed by Columbia University Press, New York, 1979.
- (6) Francisco Balbi di Correggio, The Siege of Malta 1565, Boydell Press-UK, 2005.

* Bu makalenin hazırlanmasındaki yardımlarından dolayı İTÜ Denizcilik Fakültesi Arş. Gör. Gökhan Zorluoğlu ve Arş. Gör. Orhan Gönelle teşekkürlerimi sunarım.